

—

“איש אשר ירקח כמוהו, ואשר יתן ממנו על זר — ונכרת מעמיו”.

ולכן, יש צורך בלימוד מיוחד מן הכתוב לחלק את הכרת שלהם, שיהיה חייב על כל אחד ואחד מהלאומים הללו כרת לחוד.

והלימוד שלומדים חכמים לחלק את הכרת של מפטם וסך מיתור המילה “אחותו”, שהוא יתור בפסוק של ערות אחות אשה — הוא לפי הכלל “אם אינו ענין כאן — תנהו ענין למקום אחר”, שהוא לימוד באחת מהמידות שהתורה נדרשת בהן.

ומבאר הגמרא לרבי יצחק:

ואידך, רבי יצחק, מהיכן הוא יודע לחלק את הכרת במפטם ובסך —

סבר לה ברבי אלעזר אמר רבי הושעיא.

דאמר רבי אלעזר אמר רבי הושעיא: כל מקום שאתה מוצא שני לאוין חלוקים שעונשם כרת, ונאמר בעונשם רק כרת אחד — חלוקין הם לקרבן חטאת, אם עברו עליהם בשוגג, שחייב להביא קרבן בפני עצמו על כל שגגת לאו שיש בו כרת, כי הלאוין החלוקים, הם עצמם מחלקים גם לחטאות ולכריתות.

ובמפטם שמן המשחה ובסך אותו נאמרו בתורה שני לאוין “על בשר אדם לא ייסך, ובמתכונתו לא תעשו”. ועל שניהם יחד נאמר, בפסוק הבא, כרת אחד, “איש אשר ירקח כמוהו, ואשר יתן ממנו — ונכרת.”⁽¹⁾

חילק הכתוב באזהרה בין אחותו מאב [או אחותו מאם], לבין אחותו מאב ומאם, הוא הדין לענין העונש, חייב גם על אחותו מאב ומאם כמו שחייב על אחותו מאב או אחותו מאם. ולכן לא הוצרך פסוק לכך, ולא מפני ש”למד מן הדין”.

י"ד-ב **ואיבעית אימא, נפקא ליה — מ”אחותו” דרישא.**

שלא היה צריך הכתוב לומר אלא רק “בת אביו או בת אמו”, ותיבת “אחותו” ברישא של הפסוק מיותרת היא, והיא באה ללמד על אחותו מאב ומאם [ומעיקר הדין הנאמר בפסוק זה, למדנו שאין חייבי כריתות לוקין, כדלעיל].

וחזרת הגמרא שוב לבאר את שיטת רבנן:

ואידך, רבנן, מה יעשו עם יתור “אחותו” דרישא?

ומבאר הגמרא: **ההוא** “אחותו” דרישא, שהוא מיתור — **מבעיא** ליה כדי ללמד לחלק כרת, שיהיה עונש כרת לחוד **למפטם** שמן המשחה לעצמו במתכונת שהיתה במקדש, ועונש כרת לחוד למי שפך את שמן המשחה על גופו.

ויש לנו צורך ללמוד זאת מיתור הלשון בפסוק, לפי שהאיסור לפטם שמן המשחה במתכונתו שבמקדש, והאיסור לסוך שמן המשחה על גופו, הם אמנם שני לאוין חלוקים, אך הם נאמרו שניהם בפסוק אחד [שמות ל לא] “על בשר אדם לא ייסך, ובמתכונתו לא תעשו כמוהו”, ונאמר בפסוק שלאחריו על שניהם עונש כרת אחד בלבד

1. ולפי התירוץ הזה, כל חייבי כריתות נחלקים על ידי הלאו שבאזהרתן, ושוב אין צורך ללימוד

ואי בעית אימא, רבי יצחק נפקא ליה (2) לחילוק כריתות למפטם וסך — מדכתיב בנדה "ואיש אשר ישכב את אשה דוה — ונכרתו שניהם מקרב עמם".

והכרת האמור כאן, כרת יתירא הוא, שהרי כבר ידעינן שחייבין כרת על כל נדה בפני עצמה מהכתוב "ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב", שממנו למדנו לעיל לחייב כרת על כל אשה.

ויתור הכרת כאן, בא ללמד על כלל ענין הכרת, לומר, שלאויין חלוקים מחלקים גם לכרת, גם אם נאמר בהם רק כרת אחד, כגון מפטם וסך.

ואידך, רבנן, למה הם אינם לומדים שלאויין מחלקין לכרת מיתור הכרת בנדה? —

כי החוה כרת — מיבעי ליה צריך אותו לכדרכי יוחנן!

דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר

יוחאי: מניין שאין האשה טמאה בטומאת נדה עד שיצא מדוה הדם דרך ערותה ולא דרך חתך בדופן גופה? —

שנאמר "ואיש אשר ישכב את אשה דוה, וגלה את ערותה". וגומר.

מלמד הכתוב שאין האשה טמאה, עד שיצא מדוה דרך ערותה.

שנינו במשנה: וטמא שאכל את הקדש.

והוינן בה: בשלמא אדם הבא למקדש כשהוא טמא, יודעים אנו שהוא לוקה, משום דכתיב בו עונש, וכתיב בו גם אזהרה.

עונש — דכתיב "את משכן ה' טמא, ונכרתה".

אזהרה — דכתיב "ולא יטמאו את מחניהם". (3)

אלא טמא שאכל את הקדש — היכן מצינו

2. לפי גירסת הב"ח.

3. רש"י גרס "אזהרה", ולכן נקט לוקה [וכן כתב בזבחים לג ב.]. ואילו התוס' ביארו שהוא רק פוסל את התרומה. ועיין ביבמות [עה א] דאמרינן "נגיעה כאכילה". ופרש"י כל האסור לאכול, אסור ליגע. ומשמע שאין סיבת האיסור משום שהוא מטמא את התרומה, אלא זהו איסור מגע, כאיסור אכילה.

ובאחיעזר [י"ד מ] נקט שאסור לגעת אף על ידי כלי, כי הטעם הוא שאסור לטמא את הקודש.

וכן מבוואר במאירי [שבת צ"א]. ולפי זה אף בפירות של תרומה שלא הוכשרו מותר לגעת, כיון שאין הם נטמאין. ועיין עוד בהערות על

שהביאה הגמרא לעיל, מ"ואל אשה בנדת טומאתה", שממנו למדו הן רבי יצחק והן רבנן לחלק. רש"י.

אך לפי התירוץ השני בסמוך, אין הבדל באופן דרשת הפסוקים [ועיין בתוס' שגרסו והבינו ברש"י מהלך שונה].

ותמה הריטב"א וכן הקשה רעק"א: הרי "ואל אשה" נחוץ למי שבא על ה' נדות, שחייב על כל אחת ואחת, שהוא לאו אחד וכרת אחד.

אכן יש לומר, כמו שלגבי מלקות, לוקה חמש מלקויות בהתראה אחת משום גופין מחולקין [תוס' קידושין עז ב.], כך אין צריך ללמוד על חילוק חטאות בה' גופין מחולקין מ"אל אשה", דסברא הוא כמו במלקות.

לו אזהרה, שילקה עליה?

בשלמא עונש, מצינו לו מקור, **דכתיב** "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה, וטומאתו עליו — ונכרתה".

אלא אזהרה — מנלן?

ונחלקו במקור האזהרה רבי יוחנן וריש לקיש:

ריש לקיש אומר: מדכתיב ביולדת, הטמאה בטומאת לידה, "בכל קודש לא תגע". ולקמן מעמידים פסוק זה לאזהרה שלא יאכל אדם טמא בשר קדשים.

ואילו **רבי יוחנן אומר**: **תני ברדלא** [שם חכם]: **אתיא**, נלמד האיסור של אדם טמא לאכול בקדשים מהאיסור של טמא להכנס למקדש, בגזירה שוה "טומאתו — טומאתו".

כתיב הבא, בטמא שאכל את הקודש [ויקרא ז כ], "וטומאתו עליו, ונכרתה".

וכתיב התם, באדם טמא שבא אל המקדש [במדבר יט יג], "עוד טומאתו בו".

מה לחלן, בטמא שבא אל המקדש, יש בו גם **עונש** וגם **אזהרה** למלקות —

אף כאן בטמא שאכל את הקדש, יש בו גם **עונש** וגם **אזהרה** למלקות.

ודנה הגמרא בביאור מחלוקתם:

בשלמא ריש לקיש, הלומד את האזהרה

לטמא לאכול קודש מהכתוב "בכל קודש לא תגע", **לא אמר רבי יוחנן** שלומד זאת מגזירה שוה, כי **גזירה שוה** "טומאתו טומאתו" — **לא גמיר!**

דהיינו, לא קיבלה ריש לקיש לגזירה שוה זו מרבו, ואין אדם יכול לדרוש גזירה שוה מעצמו!

אלא רבי יוחנן, מאי **טעמא לא אמר ריש לקיש?** והרי כתוב בתורה לאו מפורש "בכל קודש לא תגע", ולמה לו לדרוש זאת מגזירה שוה!

אמר לך רבי יוחנן: **ההוא** "בכל קדש לא תגע", אינו אזהרה לטמא שלא יאכל בשר קודש, אלא הוא **אזהרה לתרומה!**

ולחלן יתבאר כלפי מה אמורה אזהרה זו בתרומה.

וריש לקיש, הדורש פסוק זה להזהיר טמא שלא יאכל קדש — **אזהרה לטמא** שלא יאכל תרומה, **מנא ליה?** —

נפקא ליה, לומד הוא זאת מדברי הכתוב [ויקרא כב]: "**איש איש מזרע אהרן, והוא צרוע או זב** — בקדשים לא יאכל".

כיון שאמר הכתוב "איש איש מזרע אהרן", כוונתו היא: אסור לזרע אהרן, כאשר הוא טמא, לאכול אכילת קדשים בדבר שהוא שוה בכל איש ואיש מזרע אהרן.

ואיזהו דבר שהוא שוה בזרעו של אהרן, שאוכלין בו כולם בשוה, אנשים ונשים, ואפילו כהנת שנישאה לישראל, והיא עתה

אלמנה או גרושה ממנו, שהיא שבה לבית אביה [כשאין לה זרע מישראל]? –

הוי אומר זו תרומה, שהכל שוים באכילתה.

ולא בשר קדשים, שאין הכל שוים באכילתם.

לפי שבשר קדשי קדשים, כמו חטאת, אינם נאכלים אלא לכהנים זכרים, וחזה ושוק של קדשים קלים אינם נאכלים לכהנת שנישאת לישראל, ושבה לבית אביה.

ומכאן למד ריש לקיש שתרומה אסורה באכילה לטמאים.

ואיך, מעתה יש להסביר את שיטת רבי יוחנן, מדוע לא למד כריש לקיש שהאיסור של טמא לאכול תרומה נלמד מ"איש איש", וממילא הפסוק "בכל קודש לא תגע" נשאר פנוי לאסור טמא באכילת קדשים. ולמה לו לרבי יוחנן ללמוד את איסור הטמא באכילת קדשים בגזירה שוה, כשיש לו פסוק מפורש בתורה לאסור זאת?!

ההוא קרא של "איש איש" בא אמנם לאסור אכילה של תרומה לטמא, וכדריש לקיש.

ואולם, הא קרא "בכל קודש לא תגע", בא לנגיעה של טמא [בתרומה], ואין ללמוד

ממנו איסור לטמא שאוכל קודש.

ועתה מקשה הגמרא לריש לקיש:

וריש לקיש, האם סבור הוא שהאי קרא "בכל קודש לא תגע" – להכי הוא דאתא, לאסור לטמא לאכול קדשים?!

והרי לשיטתו במקום אחר, ההוא קרא – מיבעי ליה ללמוד ממנו עונש לטמא שנגע בקדש.

דאיתמר: טמא שנגע בקדש –

ריש לקיש אומר, לוקה.

רבי יוחנן אומר, אינו לוקה.

ומבאר הגמרא במה נחלקו:

ריש לקיש אומר לוקה, משום דכתיב "בכל קודש לא תגע".

ואילו רבי יוחנן אומר אינו לוקה, משום שהוא סובר כי ההוא קרא "בכל קודש לא תגע" – אזהרה לנגיעת תרומה הוא דאתא, שלא יגע הטמא בתרומה, ולא מדובר הכתוב בטמא שנגע בקודש.⁽⁴⁾

ומוכה, שלפי ריש לקיש בא הכתוב "בכל

4. הרמב"ם בספר המצוות [לא תעשה ע"ז] כתב שמהמקרא הזה נאסר הטמא לבא במחנה שכינה. אך במחנה לוי יש לאו אחר [שם ב"ת ע"ח] "ולא יבא אל תוך המחנה". וכמו כן כתב בפ"ג מביאת מקדש ה"ח.

ובהלכה י' כתב: כשם ששילוח טמאים מן המקדש הוא מצות עשה, כך אם נכנסו, עוברים בלא תעשה, "ולא יטמאו את מחניהם".

וכתב הכסף משנה בכוונת הרמב"ם "מן המקדש", שכוונתו לומר שמצווה לשלחו מכל שלשת המחנות. ודבר זה אמור אף על מצורע, שנכנס למחנה ישראל, שעובר על "ולא יטמאו מחניהם".

אכן הא ניחא לגבי העשה. אך בלאו משמע שחלוק לאו ד"לא יטמאו", שהוא רק על מחנה שכינה, ואילו הלאו "אל יבא" אוסר מצורע

דאיתמר: טמא שאכל בשר קדש לפני זריקת דמים, שעדיין לא הותר הבשר לטהורים — ריש לקיש אומר: לוקה.

רבי יוחנן אומר: אינו לוקה.

ומבארין טעמייהו:

ריש לקיש אומר לוקה, משום דכתיב "בכל קדש לא תגע".

ופסוק זה משמע לרבות בכל ענין, לא שנא לפני זריקה, ולא שנא לאחר זריקה.

ואילו **רבי יוחנן אומר אינו לוקה**, משום שהולך **רבי יוחנן לטעמיה**, שלימוד האזהרה לטמא שאכל קדש, הוא מגזירה שוה מטמא הנכנס למקדש. **דאמר קרא בעונש הטמא שאכל קדש, "טומאתו עליו"**, ונאמר בטמא הנכנס למקדש "עוד טומאתו בו".

וכי כתיב "והנפש אשר תאכל מבשר זבח השלמים אשר לה, וטומאתו עליו", בעונש הכרת של טמא אשר אכל קדש, **לאחר זריקה הוא דכתיב**.

וכדילפינן בתורת כהנים, מהפסוק "כל טהור יאכל בשר", שרק הבשר שהותר לאכילת הטהורים חייבין הטמא האוכלו כרת משום

קודש לא תגע" לומר שאסור לטמא לנגוע בקדשים. ואם כן איך למד ריש לקיש מהפסוק הזה לאסור לטמא לאכול קדשים.

ומתרצת הגמרא: ניתן ללמוד את שני הדברים מהפסוק הזה:

איסור **טמא שנגע בקדש** — נלמד מדאפקיה **רחמנא לאיסור בלשון "נגיעה"**.

ואזהרה לאוכל קדש בטומאה — נלמד מכך שאתקוש בפסוק הזה **קדש למקדש**.

דכתיב "בכל קדש לא תגע, ואל המקדש לא תבא".

ודרשינן: מה הבא אל המקדש כשהוא טמא, ענוש כרת, אף האזהרה על קדש, היא בדבר שיש בו כרת.

וכיון שעל נגיעה אין כרת, שמע מינה שמלבד איסור הנגיעה יש גם אזהרת אכילה בטומאה, שעליו יש עונש כרת.

ואכתיו, עדיין יש להקשות:

וכי האי קרא **להכי הוא דאתא**, לאזהרת טמא שאכל קדש?

והרי **החוא קרא, מבעי ליה לטמא שאכל בשר קדש לפני זריקת דמים**.⁽⁵⁾

להכנס למחנה ישראל.

5. ביאר הריטב"א, שלכך בעינן לשון "נגיעה", כיון שקודם זריקת הדם, כשהבשר עדיין אינו ראוי לאכילה, אינו אסור הטמא באכילתו מצד טומאה, אלא רק בנגיעה. ומקשינן שיתור לשון נגיעה אינו פנוי למגע של טמא. אך רש"י [בזבחים לד א] כתב דמקשינן היכי יליף תרתי.

ועיין מהרש"ל כאן, שביאר מנין שאף קודם

ולענין כמה מלקויות ילקה, עיין בזכרון שמואל [סימן ע"ט]. ועיין באשר לשלמה [תניינא ח] שיצא לחלק בין הלאו והעשה שבמטמא מקדש, שהוא מדין שילוח מחנות, לבין עונש הכרת, שהוא דין מיוחד של שלוח מן המקדש.

טומאה, והיינו לאחר זריקה של הדם.

וכיון שביארנו כי ריש לקיש דורש את הפסוק "בכל קדש לא תגע" לטמא שאכל בשר קדש לפני זריקת דמים, אם כן, כיצד למד מכאן גם לטמא שנגע בקדש.

ומתצינן: **ההיא הלכה**, שאף על אכילת טמא קודם זריקת דמים לוקה — **מ"בכל" קדש נפקא**. ש"בכל" משמע בין קודם זריקה, ובין לאחריה.

תניא כוותיה דריש לקיש, החולק על רבי יוחנן, ולומד אזהרה לטמא שאכל את הקדש **"מ"בכל קדש לא תגע"**.⁽⁶⁾

דתניא: **"בכל קדש לא תגע"** — אזהרה לאוכל בשר קודש בטומאה.

אתה אומר אזהרה לאוכל, או אינו אלא אזהרה לנוגע, שלא יגע בקודש כשהוא טמא?

תלמוד לומר **"בכל קדש לא תגע"**, ואל המקדש לא תבוא.

מקיש הכתוב קדש למקדש —

מה ביאת מקדש הוא דבר שיש בו נטילת נשמה, שהבא אל המקדש כשהוא טמא עונשו בכרת —

אף כל קדש האמור בפסוק, דהיינו "בכל קודש לא תגע", הוא דבר שיש בו נטילת נשמה.

ואי, אם תרצה לומר שבא הכתוב "בכל קודש לא תגע" לאסור אדם טמא בנגיעה בקודש — **מי איכא בו נטילת נשמה!** והרי אין כרת על טמא שנוגע בקדש!

אלא בהכרח, שבא הכתוב לאסור את הטמא באכילה מן הקדש, ועונשו בכרת.

ומוכח מברייתא זו כריש לקיש!

אמר רבה בר בר חנה: אמר רבי יוחנן: כל לא תעשה שקדמו עשה, שנכתב קודם הלאו, ואפשר לקיימו גם לפני שעובר על הלאו.

לוקין עליו מפני שאינו מנתק את הלאו, שהרי לא בא לתקנו, ולהפטר בו אחר שעבר, אלא עשה בפני עצמו הוא, ועל הלאו לוקין.⁽⁷⁾

כהנים, יש הסוברים ש"בכל" מרבה תרומה. ומדובר בין בקדש ובין בתרומה. ולכן, אף שקיימא לן כריש לקיש, דקרא לאכילת קדש, אך לענין קודם זריקה פסק כסוגיא דהתם. ועיין עוד תירוץ בערוך לנר.

7. כך פירש"י ועיין תוס' שמוכח כן מלאו דגזילה. ועיין בדבריהם לקמן ט"ז ד"ה והא. ועיין בפני יהושע שלרש"י צריך שיקדם בכתיבה ובמעשה. אך הריטב"א למד ברש"י שתלוי רק בקדימה במעשה. ופליג עליו, וסבר שקדימה בכתיבה בתורה חשוב קדמו ללאו.

זריקה אסור לטמא לאכול? והלא בעי קרא לגופא, שלא יאכל טמא בקדשים.

6. הרמב"ם [פ"ח מפסוהמ"ק פ"ב] פסק כריש לקיש, שטמא שאכל את הקדש אזהרתו משום "בכל קדש לא תגע". ותמה הלחם משנה [בפ"ט מסנהדרין ה"א], שאם כן האיך פסק שם הרמב"ם מאידך גיסא, שטמא שנגע בקדש ושאל בשר קדש קודם זריקה אינו לוקה. ועיין שער המלך [פ"ב מתרומות].

והחפץ חיים בזבח תודה כתב [ליקוטים זכחים פרק ג'] שבסוגיא ביבמות עה א, ובתורת